

EĞİTİMDE YENİLEŞME KAVRAMI

Prof. Dr. Fatma VARİŞ

1. KONU

Bugün, toplumumuzda en muhafazakâr insanların dahi katıldıkları görüş, eğitim sistemimizin değişmesi ve gelişmesine duyulan ihtiyaçtır. Gruplar ve bireyler, kendi dünya görüşleri, geçmiş yaşantıları ve geleceğe dönük idealleri nedeniyle, eğitimde yapılmasını gerekli gördükleri değişimleri farklı doğrultuda tasarımıyabilirler. Burada eğitimde yenileşme "Innovation" süreçlerini objektif bir yaklaşımla irdeleyerek konunun kavramsal boyutlarına değinilecektir.

Eğitimde yenileşme atımlarının, tarihin akışı içinde, genellikle başarısız olduğu görülmüştür. Yenileşmenin ateşli savunucularından pek azı, görüşlerini uygulamaya dönüştürebilmiştir. Birinci heyet-i ilmiyeden başlayarak, çeşitli şura ve toplantılarda, araştırmaların öneri kesimlerinde, söylenmedik sağlıklı ve tutarlı düşünce sistemleri bulunmamasına rağmen, eğitimimizde uygulama bocalamaktadır. Eğitim tarihimizde, belgelere dayalı çalışmalara yer verilmekle birlikte, yenileşmeye dönük çalışmaların uygulamaya neden geçemediklerine ilişkin inceleme ve araştırmalar yeteriyle yapılmamıştır.

Yenileşme, aşamalar halinde oluşan bir süreç olarak görüldüğünde, başarılı sonuçlara götüren ya da başarıyı engelleyen etkenleri sağlıklı bir biçimde analiz etmek gerekir. Bu gibi analizlerin yapılabilmesi için yenileşmenin kavramsal çerçevesini çizmek önem taşımaktadır.

Eğitimde yenileşmede, en geniş perspektif, toplumsal değişme, en spesifik yaklaşım ise bireyin tavırlarını değiştirmesidir.

EĞİTİMDE YENİLEŞME KAVRAMI

Eğitim kurumları, genel olarak, yetişkinlerin kendilerini savunmak ve geçmişlerini tekrarlamak eğilimlerinden doğan bir tutuculuk ve durgunluk içindedir (Varış 1969). Havelock ve Huberman (1977), eğitimde yenileştirme hamlelerinin çoğu zaman eğitim uygulamalarına yansımadığını şöyle dile getirmektedirler:

“Bir ülkenin eğitimine ilişkin bütün veriler ve kaynaklar saptanmakta, yürürlükte olan programlar değerlendirilmektedir. Ancak yenileşme sırasında umulmadık sorunlar ortaya çıkmakta, beklenmedik sonuçlar alınmakta ve başlangıçta tespit edilen amaçlardan uzaklaşmaktadır.”

Araştırmalar ve incelemeler, yürütme organları ve eğitim uygulayıcıları arasındaki süregelen mesafe, bizleri artık, geçmiş olayların analizi yanında, özellikle geleceğe dönük yenileşme tasarımları ve bunların gerçekleştirilmesi yönünde hareketlendirmelidir.

Kuşkusuz, eğitimde yenileşme karmaşık bir süreçtir. Bu sürecin özüne ilişkin araştırmalar pek azdır. Ayrıca, eğitimin sosyal, kültürel, ekonomik, politik yapılarla ilişkileri konuyu daha da kapsamlı hale getirmektedir. Aslında eğitim, bu karmaşık dokuyu etkiler; aynı zamanda bu dokunun bir doğurgusudur, bu boyutlardan soyutlanamaz. Bu karmaşıklığa ek olarak değişiklik ve yeniliğe karşı mukavemet faktörüne de değinmek gerekir.

Örnek olarak yeni bir programı uygulayan bir okul düşünülün. Bu okulda yeni yöntem ve teknikleri uygulayan öğretmenler, klasik sisteme göre çalışan meslekdaşlarına göre daha ayrıcalıklı olacaklardır. Yenilikçi olmaları nedeniyle kendilerine daha fazla mesleki prestij sağlanacaktır; diğer grup ise yeniliklerin teori ve uygulamalarına uzak kaldıkları için kendilerini bir nevi tehdit altında hissedeceklerdir. Bu uzaklık sistemde yönetici ve müfettiş kademelerinde görüldüğünde, yenilik hareketleri büsbütün engellenecektir.

Bu durum, 1954 yılında İstanbul Atatürk Kız Lisesinin program geliştirme çalışmalarında açıkça görülmüştür. Milli Eğitim Bakanlığının merkezdeki yetkilerinin desteğine rağmen, Milli Eğitim Bakanlığı müfettişleri ve diğer liseler, bu okulun, farklı bir programı uygulamasının felsefesine girememişler, sonuç olarak yenileşme, uygulamada yayılmamış, yerel ve kurumsal düzeyde kalmıştır.

Başka bir örnekte, 1961 ilk eğitim programının uygulamaya konması aşamasında görülmüştür. İllerde program geliştirme okul-

ları oluşturulmuş ve böylece iki tip ilk okul ve sonuç olarak yeni ve eski programı uygulayan öğretmen grupları teşekkül etmiştir. Bu tutum, yeniliğin yaygınlaştırılmasını engelleyici bir eğitim atmosferi yaratmıştır. Nitekim, yeni program Türkiye ölçüsünde yaygınlaştırıldığında eski-yeni davası sona ermiş herkes yeniyi benimsemiştir.

Temelde bu konu eğitimde araştırma ile uygulama arasındaki mesafe ile de çok sıkı ilişki halindedir. Yeniliğe götürücü bilgi, yürütme organlarına nasıl iletilmeli ki, bu bilgi, yapıcı bir biçimde kullanılabilsin sorunu üzerinde ısrarla durmak gerekmektedir.

Eğitimde yenilikleri tasarımlayanlar, sürekli biçimde “yöneticilerin ve uygulamacıların karar ve çalışmalarının bilimsel temellere dayanmadığını” iddia etmektedirler.

Yürütme ve uygulama alanında çalışanlar ise “Eğitimde araştırma bulguları ve sonuçlarda belirlenen önerileri soyut ve yeterliyle gerçekçi bulmamak” gibi bir savunma mekanizmasını kullanmaktadırlar.

Bir genel müdürün, bir yenileştirme komisyonunda ifade ettiği gibi (1981) “bize dokunmayın; biz halimizden memnunuz. Sistemin başka yönlerini geliştiriniz” biçiminde tepki göstermektedirler.

Oysa yenilikleri planlayanlarla yürütenlerin aşağıdaki hususlarda görüş birliğine varmaları gerekmektedir:

- Eğitim sistemleri yeniliğe açık olmalı ve bu planlanmalıdır.
- Yeniliklerin uygulamaya dönüşmesi ayrı bir bilimsel aşama olarak görülmelidir.
- Yenilikleri planlayan araştırmacılarla, yönetici ve öğretmenler arasında, yenilikler konusunda sürekli bir diyalog kurulmalıdır.
- Yenileşme sürecinde perspektif, toplumu tümüyle dikkate alacak ölçüde geniş tutulmalıdır.
- Yenileşmeyi tasarımlamak, uygulamak, değerlendirmek ve kaliteyi etkileyen süreçleri akılcı bir zemine oturtmak için optimum koşulları saptamak gerekmektedir.

Kuşkusuz, bugün hiçbir eğitimci, evrensel geçerliği olan ideal bir eğitim sisteminden söz edemez. Eflatun, Bacon, Rousseau, Huxley,

Orwell, Russel ve Illich gibi düşünürlerin savları seminer tartışmalarına baz oluşturmuş, fakat, uygulamada en iyi sistemi yarata-mamıştır.

Beeby iyi bir eğitim sisteminin göstergelerini:

(i) Öğretmen eğitimine

(ii) Öğretmenlerin mesleki formasyonlarına bağlamıştır (Beeby, 1966). Ona göre kötü eğitilmiş ve yetişmemiş, kötü eğitilmiş az yetişmiş, az çok eğitilmiş ve yetişmiş ve iyi eğitilmiş ve mesleğe iyi hazırlanmış öğretmenler vardır.

Bu görüş yenileşmede eğitim bilimlerini ve öğretmen eğitimini ön plana çıkarmaktadır.

2. TANIMLAR

Eğitim literatüründe reform, geliştirme (Development), yeni-leşme (innovation) çoğu zaman birbiri yerine kullanılmaktadır. Yenileşme, bir toplumda bireylerin yeni olarak gördükleri süreçler için kullanılmaktadır. Soruna bu açıdan bakıldığında, bir toplum için yeni olan başka bir toplum için yeni olmayabilir. Yenileşme, alışıla-gelen süreçlerden ayrılma ve yeni faaliyetlere girişmedir. Daha spe-sifik bir tanımla "Yenileşme bir sosyal sistemde bireylerin davranış biçimlerinde vaki değişmelerdir."

Reform ise daha geniş ölçüde yenileşmedir. Başka bir deyimle bir alanda yenileşme, eğitim sistemine nüfus ettikçe ve yaygınlaştıkça reform niteliği kazanmaktadır.

Yenileşmede başarı:

- (i) Problemin doğru saptanmasına;
- (ii) Değişik çözüm yolları arasından en isabetlisinin seçimine,
- (iii) Geçerli Aksiyon planları yapılmasına,
- (iv) Sürekli değerlendirme yapılmasına,
- (v) Uygulama için gerekli koşulların sağlanmasına bağlıdır.

Diğer taratan yenileşmede, genellikle başarı sağlamak güçtür; engeller ve engellemelerle karşılaşılır; değişmeye karşı mukavemet gösterilebilir; amaçlar duygusal ya da çıkar nedenleriyle saptırılabilir; durdurulur; yenileşme isteği ve yönü ile toplum koşulları arasında tutarlık bulunmayabilir.

3. BİR KAPSÜL ÖNERME

Eğitimde yeniliklerin kabul edilmesi, yeniliklerin ilgililer tarafından destek görmesine bağlıdır. Destek ne kadar kuvvetli ve yaygın olursa yenileşme o derece kabul görür;

Yenileşme mevcut ilgilileri ne kadar az tehdit ederse o kadar benimsenir;

Yenileşmenin getireceği yararlar fazla olursa, yenileşme hareketinin ilgililerce kabul edilmesi kolaylaşır;

Yenileşme inandırıcı olmalıdır; yapılabileceğinden daha fazla ve hayali şeyler planlandığında, yenileşmenin uygulamaya dönüşümü güçleşir. Bu ise statükocuların yenileşme hareketini saptırmalarına zemin hazırlar.

Yenileşmenin sürekli biçimde değerlendirilmesi gerekir. Sürekli değerlendirme, yenileşmenin devamını ve adaptasyonunu sağlar, Adaptasyon oranında yenileşme süreklilik kazanır.

Eğitimde yenileşme, personelin istikrarı ile düz orantılı olarak gelişir.

Eğitimde yenileşme dikkatli ve hızlı bir ko-ordinasyon gerektirir.

Yenileşme, toplumda ve eğitim sistemi içinde bir etkileşim sonucu oluşur; etkileşim ne kadar fazla olursa yenileşme potansiyeli o kadar artar.

Yukarıda değinilen bütün önerilerin gerçekleşmesinin ise, yenileşmeye, araştırmaların kaynaklık yapmasına bağlı olduğu söylenebilir. Bu kavramsal tartışmayı, ülkemizde yenileşme atılımlarının başarı-başarısızlık nedenlerinin incelenmesi izleyecektir.

K A Y N A K Ç A

Adams-Chen, *The Process of Educational Innovation*, Paris, Kogan Page, 1981.
Beeby, C.E., *The quality of Education in developing countries*, Cambridge, mass.,

Harvard Univ. Press, 1966.

Dalin, P., *Limits to Educational Change*, London, 1978.

Havelock; RG and Huberman, *Solving Educational Problems: The planning and reality of Innovation in developing countries*, Paris: UNESCO, 1977.

Miles, MB, *Innovation in Education*, NewYork, Bureau of publications, Teachers College, Columbia Univ. 1964.

Smith Louise M. and Keith, *Anatomy of Educational Innovation*, N.Y., Wiley, 1971.